

IndyLan – Learn indigenous langs alkalmazás
projekt azonosító: 2019-1-UK01-KA204-061875
Heriot-Watt University, Edinburgh, 2022.

2019-et az őslakos nyelvek nemzetközi évének (International Year of Indigenous Languages) nyilvánították, ennek kapcsán indult az IndyLan projekt, melynek célja egy olyan telefonos alkalmazás fejlesztése, amely néhány európai kisebbségi nép nyelvét oktatja. Előzménye a hasonló célokkal létrejött *Moving languages* [Mozgó nyelvek] projekt volt, amely a menekültek és bevándorlók német, olasz, spanyol, angol, svéd és finn nyelvtanulását hivatott segíteni Európában. Az IndyLan ötlete a Moving Languages-re kapott pozitív visszajelzésekből nőtt ki, ám lényeges különbségek vannak a két program között. Míg a Moving languages külön-külön hozott létre alkalmazásokat (appokat) a fent bemutatott nyelvek tanulásához, addig az IndyLan egyetlen appon belül teszi lehetővé az északi számi, skots, skót gael, korni, baszk és galíciai nyelvek¹ tanulmányozását. Az ehhez használható közvetítő nyelv-

¹ A *skots* Skócia többségi lakosainak (angol) anyanyelve, amely leginkább szókinésében, kiejtésében és helyesírásában tér el a brit angoltól. A skót *gael* az óír nyelv leszármazottja, a szigeti kelta nyelvek csoportjába tartozik. A *korni* a kelta nyelvek brit ágához tartozik, elsősorban Cornwallban beszélik. A *baszk* a spanyol–francia határ nyugati végében, a spanyolországi autonóm Baszkföldön és Franciaország délnyugati sarkában beszélt, ismeretlen eredetű nyelv. A *galíciai* (*gallego*) Spanyolország északnyugati részén, Galícia autonóm közösségben beszélt nyelv.

vek az angolon és a spanyolon kívül a svéd, norvég és a finn (e három utóbbiban van jelen az északi számi kisebbség). A két program célját tekintve tehát látványosan eltér egymástól: míg a Moving Languages többségi nyelveket, az IndyLan kifejezetten kisebbségi nyelveket kíván elérhetővé tenni az érdeklődő nagyközönség számára.

Az IndyLan fejlesztése 2019-től 2021-ig tartott az edinburghi Heriot-Watt Egyetem vezetésével. A projekt koordinátora Katerina Strani volt, aki az egyetem Nyelvi és Interkulturális Tanszékének munkatársa. Stranit személyes indíttatások is vezérelték a program fejlesztésében: Edinburghban élő görög anyanyelvűként kelta nyelveket szeretett volna tanulni, hogy ő maga is jobban elmélyüljön a város és környékének kultúrájában. A projektben végül négy országból (Egyesült Királyság, Spanyolország, Norvégia és Finnország) öt partner (a Heriot-Watt Egyetem mellett az angol Cornwall Tanács, a norvég Számi Tanács, a finn Learnmera Társaság, és a spanyol Asociación Movimiento por la Integración y la Participación Ciudadana) vett részt, és az Erasmus+ program társfinanszírozásával jött létre. Az alkalmazás végül 2022-ben jelent meg, ugyanis az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése a 2022–2032 közötti időszakot az őslakos nyelvek nemzetközi évtizedének nyilvánította. Az évtized programjait az UNESCO koordinálja.²

Az IndyLan tehát egy nyelvtanulásra kifejlesztett mobilalkalmazás, amelynek északi számi programját³ ismertetjük. A mobil app önálló tanulást feltételez, így elsősorban ennek a működőképességét vizsgálom, illetve azt, hogy az app biztosítani tudja-e ígéreteit, miszerint ideális nyelvtanulási lehetőséget biztosít mind a teljesen kezdő, mind pedig a némi nyelvismerettel rendelkező érdeklődők számára.

Az alkalmazásba lépve legelőször a közvetítő nyelv (finn, svéd, norvég, angol, spanyol), majd a tanulni kívánt kisebbségi nyelv kiválasztása történik. A következő felületen hatféle alkalmazási lehetőség (szókincs, dialógusok, frázisok, nyelvtan, kultúra és történelem, hangzás utáni szövegértés) segítségével ismerkedhetünk meg az északi számi nyelvvel és/vagy kultúrával. Nézzük meg az egyes felületeket részletesebben!

1) Szókincs. A program négyezer szót tartalmaz, ez a szókincs 31 témakörre oszlik: állatok, a gyógyszertárban, test, ruházat, színek, országok, foglalkozás, szórakozás, családtagok, nyelvtan, egészségügyi ellátás, ünnepek és fesztiválok, otthon, az irodában, anyagok, hónapok és napok, zene, számok,

² <https://www.unesco.org/en/decades/indigenous-languages>

³ Az északi számi nyelvet a norvég Számi Tanács főtáskára, Áile Jávo, valamint Niillas Beaska számi kutató képviselte.

ellentétek, személyes jellemzők, tulajdonságok, helyek, foglalkozások, alakzatok, sportok, bevásárlóközpont, közlekedés, utazás, szótári kategóriák, időjárás, mennyi az idő? A legtöbb téma számos további alkategóriára ágazik szét, például az állatok témakör alkategóriái: európai állatok, a világ állatai, patás állatok, állatkölykök, madarak, rovarok, hüllők és kétéltűek, tengeri állatok és halak. Ha továbblépünk, akkor választható meg maga a tanulási metódus. A szavak tanulása többféle módszerrel történhet, ezek a következők:

a) Szókártya (*Flashcards*). Az adott állat képe alatt szerepel a számi megnevezés, amihez kérhető közvetítő nyelven a fordítás. A feladat nagy erénye, hogy minden kártyához kérhető hanganyag is, mely segítségével a kiejtés is megfigyelhető, gyakorolható.

b) Képválasztó feladat (*Choose the image*). Ennek során a megadott szóhoz kell két kép közül kiválasztani a megfelelőt.

c) Jelentésválasztó feladat (*Select translation*). Itt a kép mellett szerepel a jelentés a közvetítő nyelven, a tanulónak pedig ki kell választania a felajánlott négy számi szóból a megfelelőt.

d) Ennek fordítottja a *Multiple choice with image* feladat, amelyben a kép alatt szereplő számi szó megfelelőjét kell kiválasztani a négy közvetítő nyelv adataiból.

e) Hasonlóan épül fel a következő feladat (*Multiple choice with words*): a közvetítő nyelven megadott szóhoz kell a négy lehetséges számi jelentésből megadni a helyes megfelelőt (kép nélkül).

f) A szópárosításnak (*Matching*) egy újabb formája az, amikor hat-hat szót kell összepárosítani számi, ill. a választott közvetítő nyelven.

g) A betűrakosgató (*Choose the letters*) során egy adott képhez kell összekevert betűkből kirakni a képen szereplő tárgy, élőlény megnevezését.

h) Ennek egy módosított változata a *Write the word*, amikor a kép alá a tanulónak magának kell megadnia a számi jelentést (csak a betűk száma van jelölve).

i) Az utolsó feladattípus (*Listening comprehension*) során a hallott szót a tanulónak kell leírnia.

A szótanító egységben használt grafikák szépen kidolgozottak, igényesek, a felület egyszerűen, jól használható. Nehezen értelmezhető viszont az ide tartozó *Nyelvtan* fejezet felépítése. Itt ugyanis az adverbiumok, a főzés során használatos igék, illetve Ige 1 és Ige 2 nevű csoportok találhatóak. Nem igazán érthető, milyen indokkal kerültek kiemelésre az adverbiumok (ellenben hiányoznak például a melléknevek), és nem érthető pontosan, hogy a szerkesztők miért érezték fontosnak kiemelni a konyhai munka során használt igéket.

2) A Dialógus kategóriában párbeszédet olvashatunk (és hallhatunk) hat különböző szituációban: a bankban, az orvosnál, az oktatás és a munka során, vészhelyzetben, a mindennapi életben, lakásbérlet során. A párbeszédet kétféle formában gyakorolhatjuk: a) kész párbeszéd áll rendelkezésre, amelyek meg is hallgathatók. b) A másik feladattípusban mi magunk szerkeszthetünk dialógusokat. Sajnos itt nem kapunk fordítást a párbeszédhez, így ez a feladatsor már eleve egy magasabb szintű tudást feltételez.

3) A Kifejezések fülre kattintva 15 lehetséges szituációban használt kifejezésekkel ismerkedhet a nyelvtanuló (irányok kérdezése, étteremben, a sürgősségin, véleménynyilvánítás, randevú, egészségügy, munkakeresés, ismerkedés új emberekkel, telefonban, személyes háttér, személyes jellemzők, a postán, időjárás, kívánság, munkatapasztalat). Ez az egység is elsősorban a haladó nyelvtanulóknak ad használható gyakorlási felületet.

4) Nyelvtan. A nyelvtani egység az ismert nyelvtudási szintek szerint (A1–C1) oszlik meg: A1 szinten néhány alapkifejezés, a páros tövű igék ragozása jelen időben és a személyes névmások gyakorolhatók. Alapfokon (A2) a páros tövű igék múlt idejű ragozása, a páratlan tövű igék jelen és múlt idejű ragozása történik. Középfokon (B1) a páros tövű igék tagadása, a főnevek ellentétei és pre- és posztpozíciók gyakorlása kapott helyet. Felső-középfokon (B2) a melléknevek felsőfoka, az összevont tövű igék és az igék feltételes módja tanulható. Felsőfokon (C1) a páros tövű névszók esetrendszere, a páratlan és összevont tövű névszók és a kérdőszavak gyakorolhatók. Mesterszinten (C2) a határozószókkal és a többes névszótövekkel lehet ismerkedni. Fontos megjegyezni, hogy a nyelvtani gyakorlat szó szerint gyakorlatot jelöl. Nincsen elméleti leírás, csupán mondatokban, behelyettesítéssel gyakorolható az adott nyelvtan. A nyelvtani egység tehát semmiképpen nem tudja vállalni az app tervezőinek célját: nyelvtani leírás nélkül gyakorlat feladatokat, amit csakis a nyelvet (vagy legalábbis az adott nyelvtant, legalább elméleti síkon) már ismerők tudnak eredményesen használni.

5) Kultúra és történelem. Az app talán leginkább várt újítása (a recenzensek részéről) a kultúra fül. Sajnos csalatkoznia kell annak, aki mélyebb és részletesebb betekintést kíván kapni az északi számi kultúráról. A számikról öt témakörben kapunk információt: rokonság, politika, számi kézművesség (*duodji*), számi nyelvek, hagyományos megélhetés. Minden témakör tulajdonképpen csupán egy vázlatos áttekintést ad az adott témáról, 8-10 mondatban. A számi nyelvek felsorolásában szerepel például az akkalai számi, amely már 2003-ban kihalt, így aztán megtévesztő azt írni, hogy „manapság” tíz számi nyelvről beszélhetünk (A következő mondatban közli is, hogy az akkalai – és a teri – számi már kihalt). A felsoroláson kívül sajnos semmilyen

többletinformációt nem kapunk (pl. hol és hányan beszélnek az egyes számi nyelveket), csupán annyit, hogy ezek az UNESCO által veszélyeztetett nyelvek, és az évek folyamán számos lépés történt a számi nyelvek megőrzésére. Minden téma végén három „ellenőrző” kérdést kapunk, amely az olvasottakhoz kapcsolódik. A számi nyelvekről szóló ismertetés kérdései: hány számi nyelvet különböztetünk meg? (a helyes válasz a 8), Melyik nem számi nyelv? (A finn volt a kakukktójas.), Hány ország területének része Számiföld? Ennek a fülnek talán egyetlen erénye, hogy a leírásokat északi számi nyelven is elolvashatjuk.

6) A hangzás utáni szövegértés során három témakörből választhatunk gyakorlásképpen: számok, mondatok, szavak. A hallott számi szavakat/mondatokat négy lehetőségből választhatjuk ki.

Az IndyLan tehát egy játékos alkalmazás, amely okostelefonokon és tableteken egyaránt ingyenesen elérhető, mind az iOS, mind az Android rendszerben. Összességében az app ötlete mindenképpen üdvözlendő, a szókinccset fejlesztő egység kifejezetten jól sikerült, megállja helyét a már ismertebb nyelvoktató programok (Duolingo, Moodly stb.) között is. A nyelvtani egység és a kulturális rész viszont komolyabb átdolgozást/átgondolást igényel. Az érdeklődő, előzetes nyelvtudás nélküli felhasználó a grammatikai részt egyáltalán nem tudja használni. Sokkal inkább van szó itt a nyelvtan gyakorlásáról, ami már az A1 szintű feladatok esetén is alapszintű nyelvtani tudást feltételez. Célszerű lenne tehát ebbe az egységbe egy leíró nyelvtani részt beépíteni, így az elméleti részt követően már kiválóan használható volna a most is jelenlévő gyakorlati feladatsor. Így hiába osztották különböző nyelvi szintekre az egyes nyelvtani egységeket, azok a kezdő nyelvtanuló számára teljesen használhatatlanok. Ugyancsak kiegészítést, részletesebb leírást várnánk a Kultúra fejezetben is. Amennyiben a program célja a nyelv és kultúra bemutatása, ahhoz elvárható volna a sokkal mélyebb, szerteágazóbb tudás közvetítése. A bemutatott témák jól megválasztottak ugyan (bár hiányzik pl. a számi identitás szerves részét képező *joika* ismertetése), mindezekről csupán felületes információt kaphatunk.

A program a jelenleg zajló számi revitalizációs folyamat szerves részének is tekinthető, mivel a fiatal számik számára is kiváló segítséget biztosít a nyelvtanuláshoz. A fent említett kritikai észrevételek ellenére a program tervezőinek, fejlesztőinek munkáját elismerés illeti, az ehhez hasonló projektek mindenképpen támogatandók a jövőben is.

KELEMEN IVETT – SZALÓCZY BETTINA

DOI: 10.52401/fud/2022/23